

Dailė

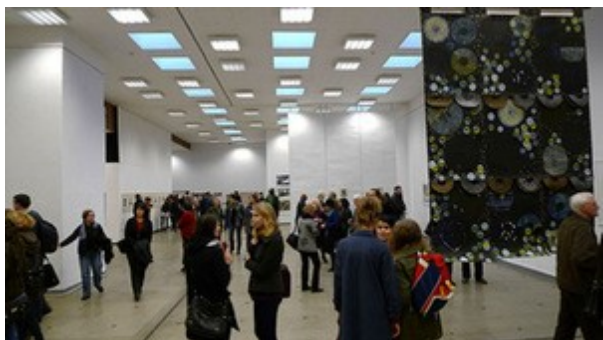
I grafikos bienalėje – pokalbiai su praeitimi 0

Kristina Budrytė-Genevičė

www.kamane.lt, 2015-04-27

I tarptautinėje grafikos bienalėje „Kultūros linija“ visą mėnesį (kovo 26–balandžio 26 d.) buvo pristatomi Lietuvos ir kaimyninių šalių menininkų grafikos kūriniai. Per abi pagrindines Kauno parodų erdves (Paveikslų galerija ir M. Žilinsko dailės galerija) išsidėsčiusi bienalė uždavė klausimų ir suteikė netikėtų vilčių.

Taip susiklostė, kad staiga atsiradusios įdomios tęstinės parodos, pvz., „Now Art Now Future“, nunyksta ir palieka grafikus vėl laukti savosios srities atsiskleidimo, nes retas grafikos meno atstovas lepina miestą parodomis. Galbūt tik išskyrus vyriausiąją ir jauniausiąją kartas: visada intensyviai kuriantis dailininkas Romualdas Čarna kasmet surengia po personalinę parodą, o VDA Kauno fakulteto grafikos studentai, padedami dėstytojų (lekt. Greta Grendaitė), pristato savo naujausius judėjimus viešose ekspozicijose.

Todėl po 2013 metų skulptorių ir grafikų laikino susibičiuliavimo parodoje „Potencija“, menininkui Evaldui Mikalauskiui kilo mintis išvystyti grafikos bendruomenės sklaidą, suaktyvinti dėmesį grafikos menams, tyliai rusenančių individualiose dirbtuvėse ar dailininkų mintyse.

I tarptautinė grafikos bienalė turėtų prasidėti nuo pradžių pradžios – taip manė organizatoriai, todėl skyrė ją grafikos etimologijai, t. y. šioje bienalėje pagrindinė sąlyga buvo klasikinės grafikos technikos atlikimas. Tokios technikos kūriniai su aktualių šių dienų turiniu turėjo ne maištauti prieš naujausias medijas ar skaitmenines technologijas, o santūriai priminti apie savo aurą ir meistrystės stebuklus. Todėl bienalė ir dairėsi garsių grafikos meno vardų, kurie kaip alchemiko vizijos geistų sunkią, juodo darbo sinonimus atitinkančią ir ilgai užtrunkančio proceso techniką paversti trapiu pro toninius atspaudus ar atspalvių brėžius palengva ryškėjančiu kūriniumi. Sąmoningai ar ne, bet daugelio bienalės dalyvių kūriniai „kalbasi“ su praeitimi ne tik senosiomis technikomis, bet ir turiniu.

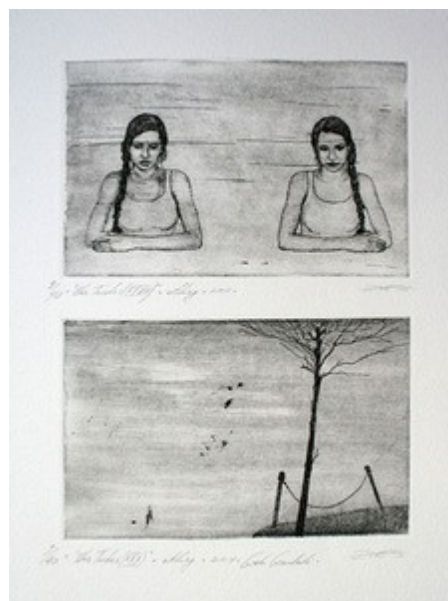
Ypač lietuvių autorių darbai išsiskiria improvizuotais atsiliepimais apie buvusio laiko pėdsakus, kai kada labai abstrakčiai ir netiesiogiai, o kai kada kūrybiško metraštininko pavidalu. Bienalės svečių kūriniai sulaukė daugiausiai smalsių žvilgsnių ir buvo plačiai aptarti, bet gausiausią kolekcijos dalį – 10 lietuvių autorių grafikos darbus – taip pat būtų verta apžvelgti.

Matas Dūda, pasitelkdamas akvatintos ir sausos adatos technikas, nusprendžia fiksuoti visus smulkius metalinius daiktus, randamus po ranka (dirbtuvėje?). Teigdamas, kad jie yra „bet kas“, autorius nesusilaiko jų netikėtai mistifikacijai (pacituosiu iš kitos tuo pat metu vykusios autoriaus parodos anotacijos: „Ižūliai tariant, šiame kontekste tiksliausiu išėjties tašku laikytinas spaudos presas, o estampu taptų bet kas, kas tik gali būti atspauda. Estampas tampa objektu, iššivadudamas iš vaizduojančio įrankio vaidmens“). Ir taip jo siena su penkiais ant drobės nelygiai pakabintais atspaudais: „Plaktukas ir kiti“, 2012 m., „Spaustuvai“, 2012 m., „Išmanu“, 2015 m., „Kabliukas“, 2015 m., „Knygrišio siaubas“, 2012 m. – paverčiama archetipinių „mažmožių“ linija, paskendusią gausaus juodo dažo fone, nusitęsusia iki šiandien ir nebe taip suprantama kaip anksčiau.

Rimvydas Kepežinskas per panašias grafikos technikas (visi darbai – akvatinta, mecotinta) išeina į asociatyvias erdves, jam svarbūs ne numesti mažmožiai, bet toli nusidriekę, gal net paprastai nepasiekiami prisiminimai, kuriuos jis sugeba priartinti metaforomis padabindamas horizontalias plokštumas, panardindamas objektus („Namas“, 48 x 64, 1998 m.) ar reiškinius („Monologas“, 50 x 64,5, 1998 m.) į drumzlinos pradžios versmes. Neretai centriniai pavidalai („Fontanas“, 48 x 64, 2010 m.; „Peizažas su patinu“, 43,5 x 55, 1997 m.; „Kelmas“, 41 x 47, 2010 m.) neturi tiek jėgų, kiek foninės sutemos, jų personifikacija gyva tik tiek, kiek leidžia skaudai kaip adatos įbrėžimas juoda plonytė linija. Bet dažna švelni balzguna apatinė grafikos paveikslų juosta tarsi iškelia visas pavargusias, užsislaptinusias figūras aukštėliau, į kitus sluoksnius.

Gretos Grendaitės ciklas „Karo taktikos“, kuriamas nuo 2010 m. iki dabar (giliauspaudė: ofortas, fotopolimeras, koliažas), turi aiškias kultūrinės ir siužetines politines apibrėžtis. Dėliodama istoriją nuo 1991 m. Lietuvos įvykių iki įvairiausių tiek realiame pasaulyje, tiek kine sutinkamų kasdienių karinių veiksmų maskuočių, autorė remiasi Guy Debord'o suformuota *spektaklio visuomenės* sąvoka. Išties, žiūrint į Gretos darbus, galima prisiminti G. Debord'o legendinį kultūrinį veiksma – jis išleido knygą švitrinio popieriaus viršeliais, kad ją įdėjus tarp kitų knygų, šios neišliktų neutralios ir apsibraižytų. Zigmantas Baumanas kalbėjo, kad vertėtų pasisaugoti „sveiko proto“ žmonių neutralumo, nes jų tylėjimas ir nieko nedarymas kritiniais momentais virsta blogiu. Taip ir menininkės specialiai supoetintuose vaizdiniuose žiūrovui neleidžiama įsivajoti, užsimiršti ar grožėtis prasklendžiančia pro šalį pūko dulkele – visur tvyro priminimas, kad tai karo dvoko sukeltos nuodingos dulkės, manipuliuojančios emocijomis ir žmogiškomis silpnybėmis.

Eglė Vertelkaitė taip pat diskutuoja su istorija ir kultūra, kai kada „pasiskolindama“ kontekstinius objektus, tokius kaip istorinės nuotraukos ar natų sąsiuvinis (tiksliau jo fikcija) arba studijų laikų gipsinė Junonos galva. Grafikė kūriniuose tolydžiai kuria asmens ir bendros istorijos susidūrimo išvadas. Ne veltui jos ilgi horizontalūs kūriniai su atkartojamais štrichais ir detalėmis primena iš karo zonos ateinančių siaurų telegrafo juostelių pranešimus. Ne visur štrichas sureguliuotas ir darnus, pakartojimai atsiranda būtinai su kliuviniais, įkritimais, ir, kaip kartą perskaičiau menininkės interviu, – jos mėgstamais kirčiais, kirčiavimais. Tokie atsiveriantys pranešimai turi svarbiausius akcentus, kitaip jų neperskaitysi be klaidų.

Tarp spalvotos grafikos kūrinių galime pastebėti Kristinos Norvilaitės lino raižinius ant medžio, kurie brandina kasdienišką mergaitės / merginos / moters pasaulį. Tarp jaukių daiktų autorė įveda ir tuščią plokštumą, be rėmų, tarsi paruoštą grindinį žengti toliau. Šiek tiek ritualo („Teatras“, „Vonioje“) arba nerimastingo laukimo (triptikas: „Mergaitė, kuri žiūri į jūrą“, „Mergaitė, kuri turi tėvus“, „Mergaitės išėjo“) ir šalia vien iš ornamentų raštų, ryškių spalvų ir šoninių figūrų dėliojasi moters pasaulis. Kartais bandantis apgauti arba iškalbingai pranešantis visas vienumos būsenas – viską gali aprėpti tas labai tuščias ir ryškus plotas („Atsisuk“, „Kambarys, kuriame bręsta asmenybė“, „Atidaryk“).

Aistės Ramūnaitės lino redukcijos arba, kaip ji pati mėgsta sakyti, lino nuodijimo technika sukurti kūriniai srauniai įsuka žiūrovą į spalvų ir formų verpetą. Čia nesuskaičiuojami atspalvių panaudojimo būdai ir formų gausa atvirauja, šaukte šaukia arba prisidengusios viena nuo kitos spraudžiasi į didžiulius dydžius (200 x 300 cm ir pan.) ir neišsitenka savyje. Autorės žodžiai taip pat iškalbingi: „Kartais man atrodo, kad esu sukurta iš Žemės, Ugnikalnių, įvairių Formų. Mintys kaip Lava išsproginėja besiliejančia vienalyte Mase. Užliejanti, naikinanti pati Save suaižėjusi Pluta galų gale pavirstanti tyru Saules Spinduliu Naujai Pradžiai Tyloje.“

Apie mistinę gamtą tik jau visai kitaip, jaukiai ir kameriniais pustoniais užsimena ir grafikė Gabija Vidrinskaitė. Jos spalvoti ir juodai balti mažo formato darbai, atlikti akvatintos ir oforto technikomis, – tarsi lango vaizdų motyvai (visi darbai „Be pavadinimo“). Švelniai suderintos spalvos budina formas, sklaidžia šilumą, bet kitame variante tos pačios formos jau atsiskleidžia visai kitaip – šaltai ir pritykusiai. Impresionistiniu būdu keisdama šviesas ir spalvinius kontrastus, autorė pasiekia besikeičiančių metų laikų nuotaikas, o prieš žiūrovo akis prabėga vis tie patys, bet kartu ir kintantys vaizdai, kaip važiuojant traukiniu.

Kęstučio Vasiliūno spalvota ksilografija (medžio raižiniai) užima didžiulius plotus ne tik dėl grafikos dydžių, bet ir dėl vaizdų gausos ir eklektikos: žvilgsnis palengva juda nuo Dievo simbolio iki tirštos reklamos ir atgal. Simboliški paslaptingi vaizdiniai pakeičiami tiksliais ir tiesmukais ženklais: į vieną liniją supinami *Coca Cola* užrašas, Nukryžiuotojo vaizdo dalis, socrealizmo stiliumi atliktos vaikų figūros ir kt. Tai nenutrūkstama grandinė nuo Romos imperijos žlugimo laikų iki šių dienų stichinių nelaimių ir makabriško žmonijos prisitaikėliškumo. Viena grubia ir kartu didinga stilistika apimti tūkstančius metų – tai tarsi dar šiek tiek prailginti viduramžių tragikomišką ir neišvengiamą šokį *dance macabre*.

Edmundas Saladžius pristatė naujausius spalvotos litografijos triptikus „Meška Chuješka“, 2014 m., „Rugių laukas“, 2015 m., „Teisėjų knyga“, 2014 m. Visi jie nubrėžti lengvai atpažįstama grafiko linija: atrodytų tvirta, tiesi ir nelanksti, ji čia pat optiškai apgauna žiūrovo akis ir suraizgo tokias figūrines pozas, kad netenki žado. Užsižiūrėjus į estetiškus plotų modeliavimus, jų suderinamumą ir figūrų laisvę, susivoki, kad žiūri į iliuzionisto kūrinius, kur visa ši reikšminga struktūra laukia ne tik žavesio, bet ir perskaitymo, ir atsakymo.

Rolando Rimkūno ciklas „Reanimuojama klasika“, 1993–2007 m. (metalo graviūros, sausos adatos ir oforto technika), paties autoriaus žodžiais sakant, yra jo gyvenimo tam tikrų etapų reprodukcijos: „Poilsio minutė sovietinėje armijoje,

klasikinio kūrinio personažų kapituliacija komerciniams animacijos personažams, sužvejota ir suvalgyta žuvis, nauja gyvybė, enciklopedinės žmogaus tuštybės, tėvo piešinys, kasdienybės rutina.“ Sutaipinę visa tai į atspaudus, menininkas, tarsi keistų prisiminimų kolekcionierius, nurimsta ir netvirtai pažada, kad daugiau to nedarys (R. Rimkūnas: „Nuo 2007 metų reprodukciniu estampo „menu“ aktyviai nebeužsiimu. Kas žino, kaip bus ateityje. Bet koku atveju – viskas keičiasi.“).

Galbūt šį nusistatymą sulaužys ateinanti antroji grafikos bienalė su kitomis užduotimis. Nors ir ši, pirmoji, dar nesibaigia – visas bienalės parodas perkėlus į Šiaulių dailės galeriją, liepos 2 d. vyks atidarymas ir I tarptautinės grafikos bienalės „Kultūros linija“ katalogo pristatymas.